

Облік і оподаткування

УДК 657

Татенко Мирослав Юрійович

*аспірант кафедри фінансового аналізу та аудиту
Державного торговельно-економічного університету*

Tatenko Myroslav

*Post-Graduate student of the Department of Financial Analysis and Audit
State University of Trade and Economics*

ORCID: 0000-0003-2456-0240

Гордополов Володимир Юрійович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансового аналізу та аудиту
Державний торговельно-економічний університет*

Hordopolov Volodymyr

*DSc. (Economics), Professor,
Professor of the Department of Financial Analysis and Audit
State University of Trade and Economics*

ORCID: 0000-0002-3151-8035

**АУДИТ ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ
AUDIT OF TAXATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF
AGRIBUSINESS ENTERPRISES**

***Анотація.** На сьогодні в умовах невизначеності та негативних наслідків для економіки, спричинених війною в Україні, рівень довіри до даних фінансової звітності будь-якої компанії зі сторони усіх зацікавлених осіб, а в*

першу чергу інвесторів має ще більше значення, ніж у довоєнний період. Це пояснюється тим, що деякі компанії, прагнучи залучити додаткові кошти для свого подальшого виживання, можуть маніпулювати показниками фінансової звітності, вводячи в оману не лише вітчизняних, а й іноземних інвесторів, що може створювати негативний імідж інвестиційним можливостям України. Більш того, хоча і ринок цінних паперів в Україні фактично не функціонує, все ж на сьогоднішня наявна практика M&A (злиття та поглинання), чи звичайного придбання однією компанією нових сегментів бізнесу. При цьому, в Україні як агропромисловій державі, функціонує багато підприємств агробізнесу, які в свою чергу займається зовнішньоекономічною діяльністю (далі – ЗЕД). Для підприємств даного сектору економіки аудит має провідне значення, адже відсутність будь-яких викривлень у фінансовій звітності, підтверджених відповідним висновком провідної аудиторської компанії може вплинути на низку рішень іноземних контрагентів, починаючи від рішення про співпрацю. При цьому, не менш важливе значення має аудит оподаткування підприємств даної галузі, оскільки відсутність податкових ризиків та заборгованостей перед податковими органами може свідчити про бездоганну репутацію при виконанні своїх зобов'язань як перед державою, так і потенційним контрагентом.

В статті досліджено критичну важливість не лише аудиту фінансової звітності в сучасних умовах, а і виділено ключові маркери, які підтверджують важливість аудиту податкових розрахунків компанії. Визначено ключові показники діяльності провідних компаній, які здійснюють діяльність у сфері аудиту та податкового консультування. Розглянуто обсяги ЗЕД підприємств у сфері сільського господарства за останні роки, доведено актуальність аудиту ЗЕД підприємств агробізнесу. Виділено ключові негативні фактори, що знизили експортно-імпортний потенціал українських виробників та

дистрибуторів сільськогосподарської продукції впродовж останніх років. Доведено необхідність не лише проведення річного аудиту фінансової звітності, а й аудиту розрахунків з податковими органами за основними податками та зборами. Розглянуто ключові послаблення податкового контролю за справлянням податків та зборів з боку українського законодавства. Закцентовано увагу на поступовому скороченні таких послаблень податкового контролю та їх приведенні до довоєнних норм, що в свою чергу, повертає низку податкових ризиків, пов'язаних з вчасністю нарахування, звітування та сплати основних податків. Виділено ключові переваги аудиторських фірм, які надають увесь спектр податкових, консультаційних та аудиторських послуг.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, підприємства агробізнесу, «Велика четвірка», аудит, трансфертне ціноутворення, оподаткування, податкові ризики.

Summary. Today, in the context of uncertainty and negative consequences for the economy caused by the war in Ukraine, the level of trust in the financial statements of any company by all stakeholders, and primarily investors, is even more important than in the pre-war period. This is because some companies, in an effort to raise additional funds for their continued survival, may manipulate their financial statements, misleading not only domestic but also foreign investors, which may create a negative image of Ukraine's investment opportunities. Moreover, although the securities market in Ukraine is not actually functioning, there is still a practice of M&A (mergers and acquisitions), or the usual acquisition of new business segments by one company. At the same time, in Ukraine, as an agro-industrial country, there are many agribusiness enterprises, which in turn are engaged in foreign economic activity (hereinafter - FEA). For enterprises in this sector of the

economy, audit is of paramount importance, since the absence of any distortions in the financial statements, confirmed by the relevant opinion of a leading audit company, may affect a number of decisions of foreign counterparties, starting with the decision to cooperate.

The article examines the critical importance of not only the audit of financial statements in the current environment, but also identifies key markers that confirm the importance of auditing a company's tax calculations.

The key performance indicators of the leading companies engaged in the field of audit and tax consulting are identified. The volumes of foreign economic activity of enterprises in the field of agriculture in recent years are considered, the relevance of auditing the foreign economic activity of agribusiness enterprises is proved. The key negative factors that have reduced the export-import potential of Ukrainian producers and distributors of agricultural products in recent years are highlighted. The author proves the need not only to conduct an annual audit of financial statements, but also to audit settlements with tax authorities on major taxes and fees. The key weakening of tax control over the collection of taxes and fees by Ukrainian legislation is considered. Attention is focused on the gradual reduction of such tax control relaxations and their alignment with pre-war norms, which in turn returns a number of tax risks associated with the timeliness of accrual, reporting and payment of major taxes. The author highlights the key advantages of audit firms that provide a full range of tax, advisory and audit services.

Key words: *foreign economic activity, agribusiness enterprises, the Big Four, audit, transfer pricing, taxation, tax risks.*

Постановка проблеми. В сучасному розумінні під проведенням аудиту розуміється саме комплексна чи вибіркова перевірка даних фінансової звітності, і це є концептуально правильно. Проте на практиці не менш

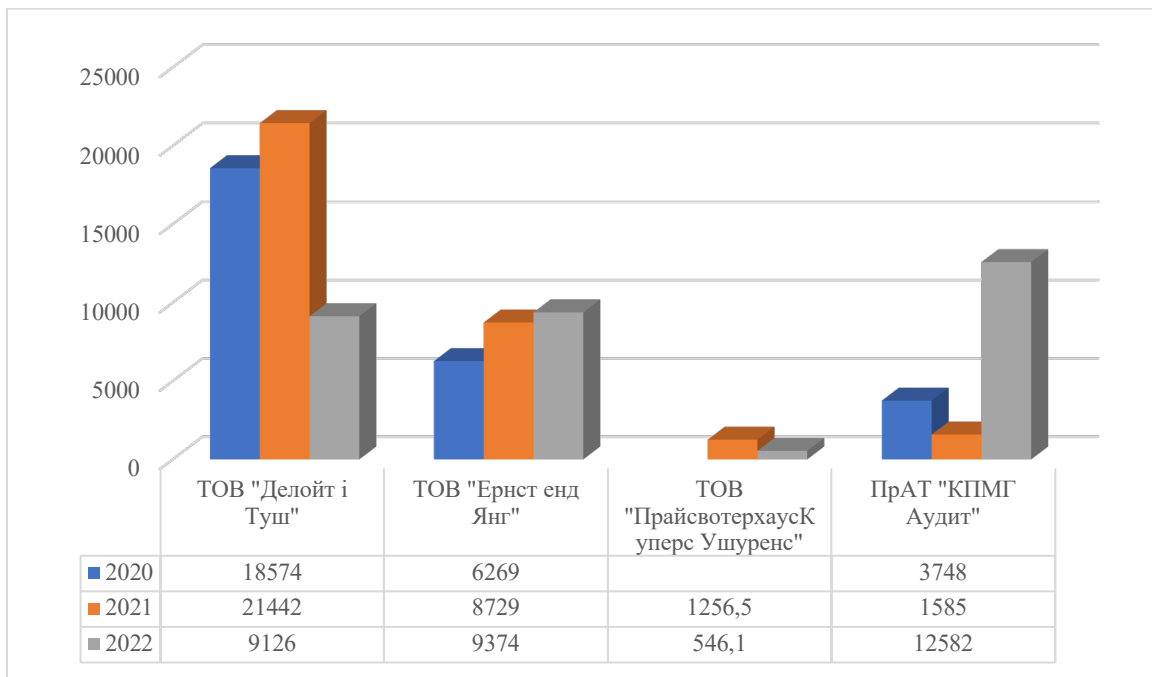
важливим є проведення аудиту розрахунків за податками та зборами, що часто не охоплюється фахівцями з аудиту, що може спричинити упущення низки податкових ризиків. Для прикладу, підприємство може мати прозору та невикривлену фінансову звітність, проте як платник податків мати низьку податкову репутацію, спричинену низкою помилок відповідальних за податкові розрахунки посадових осіб, що в свою чергу, може спровокувати додаткові перевірки з боку податкових органи та вилитись у великі штрафні санкції. При цьому, кількість податкових ризиків підприємств, що здійснюють ЗЕД, в першу чергу для підприємств агросектору, зростає через наявність правил трансфертного ціноутворення. В рамках зазначеної теми дослідження нами подалено завдання визначення необхідності проведення аудиту оподаткування ЗЕД підприємств агробізнесу.

Аналіз останніх публікацій. Питанням аудиту оподаткування підприємств присвятили свої праці Назарова К.О, Татенко Н.Ю [13], Галун Є.С. [2]. Окремо слід виділити дослідження Неживої М.О., Міняйло В.П. [6], Фесенко В. В., Мигаль Ю. І. [15], які досліджували питання аудиту та контролю операцій з трансфертного ціноутворення. Проте незважаючи на значний науковий внесок даних досліджень, залишається не розглянутою низка питань, пов'язаних з проведенням аудиту розрахунків за податками та зборами у рамках комплексного аудиту фінансової звітності ЗЕД діяльності підприємств агробізнесу.

Формулювання цілей статті полягає у дослідженні необхідності проведення аудиту оподаткування ЗЕД підприємств агробізнесу.

Виклад основного матеріалу. Аудит займає ключову роль у діяльності сучасних підприємств, оскільки аудиторський висновок, наданий аудиторською компанією з міжнародно визнаною репутацією є певною гарантією відповідності фінансового стану компанії даним, зазначеним у її

фінансовій та управлінській звітності. Крім того, рівень довіри до аудиторського висновку зростає з боку усіх зацікавлених користувачів фінансової звітності, якщо він наданий компанією «Великої четвірки» або так званої «Великої десятки» провідних аудиторських компаній. Про популярність даних послуг може свідчити високий рівень виручки провідних аудиторських компаній впродовж останніх років. Більш того, незважаючи на негативний вплив війни, фінансові результати деяких компаній «Великої четвірки» демонструють значний приріст у порівнянні з даними довоєнних періодів (рис.1).

**Рис. 1. Обсяг чистого прибутку компаній «Великої четвірки» впродовж 2021-2022 рр.,
 тис. грн.**

Джерело: складено на основі джерел [4; 5; 8; 12]

Разом з тим, останніми роками обсяг експорту та імпорту сільськогосподарської продукції, які є ключовими складовими ЗЕД підприємств агробізнесу, зазнав незначних змін. Найбільше показники експорту та імпорту скоротилися у 2023 році, тоді як у 2022 році обсяг

експорту перевищував показники 2019 та 2020 років, поступаючись лише обсягам 2021 року. Обсяги імпорту агропродукції скорочуються впродовж останніх 2-х років досліджуваного періоду (рис. 2).

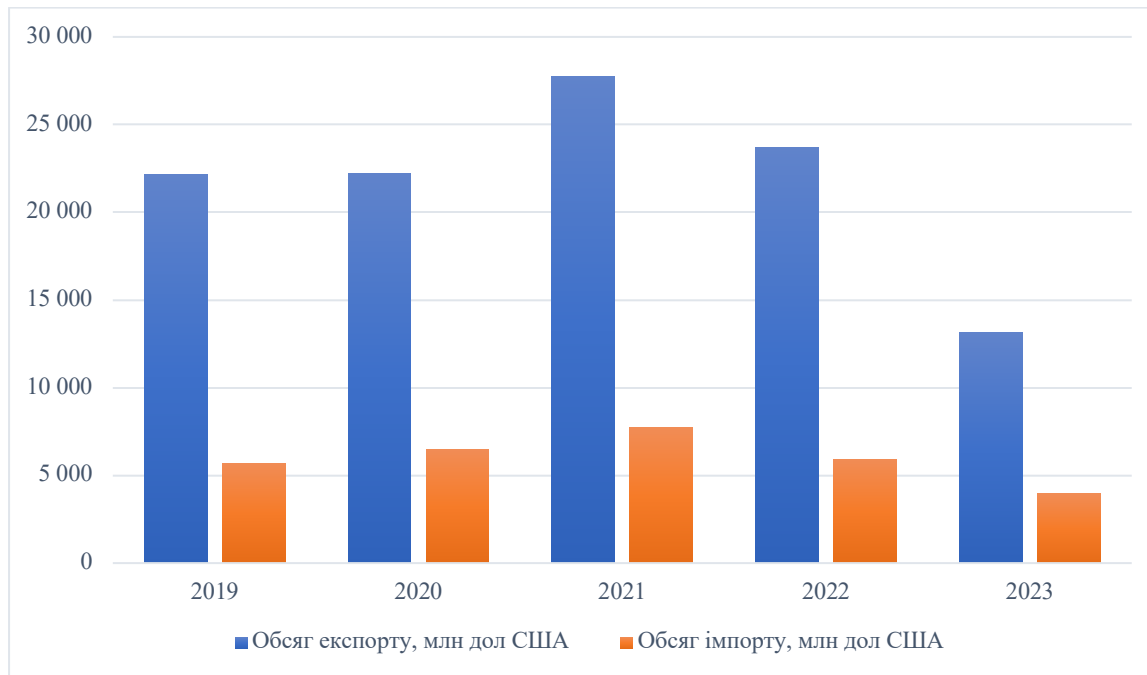

Рис. 2. Обсяг експорту та імпорту сільськогосподарської продукції впродовж 2019-2023 рр.

Джерело: складено на основі джерела [16]

Скорочення обсягів ЗЕД сільськогосподарської продукції впродовж 2022-2023 років спричинене погіршенням експортно-імпортних можливостей підприємств агробізнесу впродовж цього періоду, та унеможливленням експлуатації низки морських портів України упродовж цього періоду. Крім того, велика кількість агропродукції була зіпсована чи знищена внаслідок обстрілів портової інфраструктури України та ареалів зберігання сільськогосподарської продукції. Проте, незважаючи на вплив низки негативних чинників, підприємства агробізнесу України продовжують зберігати великі обсяги експортно-імпортних можливостей. В таких умовах

критично важливо, щоб рівень довіри до діяльності та фінансового звітування таких підприємств зі сторони усіх зацікавлених сторін, і в тому числі потенційних інвесторів компаній даного сектору економіки, зростав. Це в свою чергу, підтверджує актуальність та популярність аудиторських послуг агропідприємствам у сфері ЗЕД.

Проте окрім підтвердження показників фінансової звітності не менш важливими є підтвердження правильності розрахунків, вчасності звітування на сплати податків до бюджету України, зокрема податку на прибуток підприємств, ПДВ тощо. Особливості вітчизняного законодавства вимагають від платників податків строгого дотримання термінів розрахунку, звітування та сплати податків. Введення воєнного стану в Україні, спричиненого війною з РФ, дещо пом'якшило як зобов'язання компаній як подавати фінансову звітність так і звітувати за усіма податками і зборами. Це стосувалося і податкових перевірок. Проте з часом такі послаблення податкового контролю зменшуються та приводяться до довоєнних норм. Так, законом України 2260-IX від 27.05.2022 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» [9], поновлено зобов'язання та відповідальність щодо дотримання термінів подання податкової звітності, сплати податків та зборів та реєстрації у відповідних реєстрах податкових накладних, розрахунків коригування [14] для платників, які мають можливість своєчасно виконувати свої обов'язки, а з 08 грудня 2023 року набрав чинності Закон України від 09 листопада 2023 року № 3453-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо скасування мораторію на проведення податкових перевірок» [10] і з 01 грудня 2023 року відновлюється проведення документальних перевірок, за виключенням деяких платників, здебільшого

тих, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях [3]. Більш того, у 2023 році податківці планують провести 4012 планових перевірок, з яких 2551 припадає на перевірку юридичних осіб, а найбільше перевірок припадає на підприємства агросектору, будівництва, неспеціалізованої гуртової торгівлі [1]. Тому окрім аудиту фінансової звітності, аудиторським командам необхідно залучати фахівців з оподаткування, основні завдання яких полягає у комплексному дослідженні суттєвих податкових ризиків компанії. За їх сприяння аудит можна вважати виконаним належним чином.

Разом з тим, у компаній, які займаються ЗЕД, присутні ризики, пов'язані з трансфертним ціноутворенням, оскільки при податкових перевірках, операціям даного типу приділяється особлива увага. Зокрема, станом на кінець січня 2024 року ДПСУ встановлено понад 566 фактів порушень у сфері трансфертного ціноутворення за 2022 – 2024 роки, що складає 32.7% від загальної кількості порушень, а серед усіх перевірок за 2022 – 2024 роки на перевірки у сфері трансфертного ціноутворення припадало близько 11,6% усіх перевірок [11]. Особливо це актуально для українських юридичних осіб, які входять до складу міжнародних груп компаній, є пов'язаними з ними у розумінні статті 14.1.159. ПКУ [7] і здійснюють великі обсяги діяльності з компаніями групи. Адже за даними останнього звіту ДПСУ, 89% підстав віднесення операцій до контрольованих зумовлені саме пов'язаністю юридичних осіб [11].

Крім того, термін позовної давності для перевірки правильності розрахунку податкових зобов'язань платника податків за операцій з трансфертного ціноутворення складає 7 років, що є додатковим ризиком для компаній, на яких поширюються вимоги з дотримання правил трансфертного ціноутворення, передбачених статтею 39 ПКУ [7]. При цьому, хоча обсяг контрольованих операцій (далі – КО) за 2022 рік знизився у порівнянні з

минулими періодами (рис. 3), кількість поданих звітів у 2022 році майже не змінилася у порівнянні з минулими періодами (рис. 4).

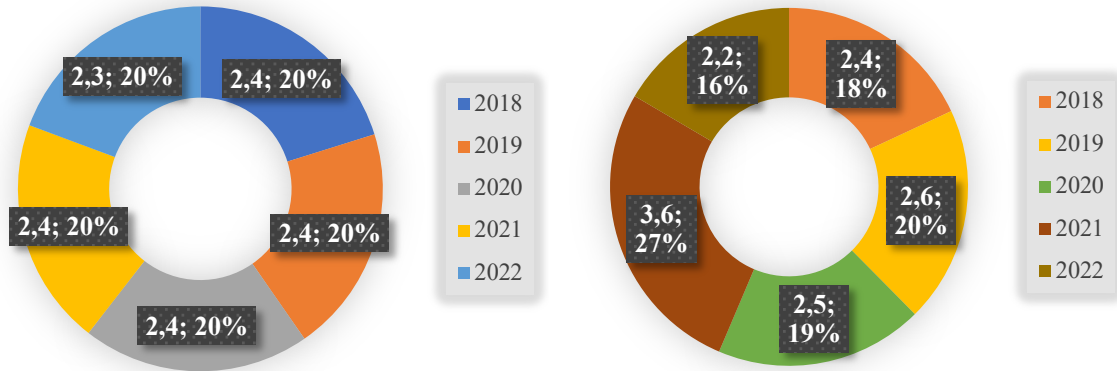

Рис. 3. Подані звіти впродовж 2018-2022 рр. Рис. 4. Обсяги КО впродовж 2018-2022 рр.

Джерело: складено на основі [11]

Окрім вищенаведених причин, об'єктивна необхідність проведення аудиту трансфертного ціноутворення пояснюється наявністю таких ризиків, як: ризики проведення перевірок, ризики додаткового оподаткування та накладання штрафних санкцій як у разі самостійного нарахування податків, так і в разі нарахування при перевірці фіскальними органами [6, с. 2].

Тому ефективний аудит оподаткування операцій з ЗЕД разом з повноцінною якісною перевіркою показників фінансової звітності суб'єкта господарювання дозволить не тільки уникнути низки ризиків, спричинених викривлення фінансової звітності, а й низки податкових ризиків. При цьому слід зазначити, що спектр послуг як сучасних провідних аудиторських компаній, так і невеликих аудиторських та консалтингових фірм є досить різноманітним. Це дозволяє, по-перше, залучити більше клієнтів, які зазвичай потребують не лише обов'язкового річного аудиту фінансової звітності, і по-друге слугує додатковим мотиваційним чинником для потенційного клієнта,

оскільки зникає необхідність надання необхідної документації декілька разів поспіль фахівцям різних відділів, адже ефективно налагоджена внутрішня комунікація між різними відділами в межах однієї аудиторської компанії виключає дану опцію для клієнта, за рідкісними виключеннями. Більш того, при наявності податкових та консалтингових підрозділів в межах однієї компанії аудиторам немає потреби залучати сторонніх консультантів, що в свою чергу, значно скорочує процес аудиторської перевірки та дозволяє налаштувати більш ефективну комунікацію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, незважаючи на скорочення обсягів ЗЕД у сфері постачання сільськогосподарської продукції за останні роки, актуальність аудиту даного напрямку діяльності лише зростає. Крім того, ефективний аудит ЗЕД підприємств агробізнесу неможливий без аудиту розрахунків компанії за податками та зборами. З цією метою сучасні аудиторські компанії залучають різні підрозділи, які завдяки ефективній взаємодії можуть запобігти не лише ризикам, пов'язаним з викривленням даних показників фінансової звітності, а й податковим ризикам, що є не менш важливо в умовах повернення податкового законодавства у сфері відповідальності платників податків до довоєнних норм. Існують перспективи подальших досліджень у більш глибокому дослідженні ролі кожного окремого податкового підрозділу аудиторської компанії, які у сукупності допоможуть вітчизняним агропідприємствам уникнути усіх можливих податкових ризиків.

Література

1. Агросектор в ТОПі перевірок податківцями на 2023 рік. *Latifundist.com*. 2022. URL: <https://latifundist.com/novosti/60547-agrosekt-v-topi-perevirok-podatkivtsyami-na-2023-rik> (дата звернення: 27.02.2024).

2. Галун Є. Організація та сутність аудиту оподаткування підприємств. Current issues of science and integrated technologies: The 1th International scientific and practical conference (м. Мілан, 10 січ. 2023 р.). 2023. С. 104–107. doi: <https://doi.org/10.46299/ISG.2023.1.1>.
3. Закон про скасування мораторію на податкові перевірки набрав чинності. *cv.tax.gov.ua*. 2023. URL: <https://cv.tax.gov.ua/media-ark/publicnih-zahodi/738775.html> (дата звернення: 26.02.2024).
4. Звітність ЕУ в Україні. *EY Deutschland - Home Building a better working world*. URL: https://www.ey.com/uk_ua/ey-ukraine-s-reporting (дата звернення: 26.02.2024).
5. Звіт про прозорість та фінансова звітність. *PwC*. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/services/assurance/transparency-report.html> (дата звернення: 26.02.2024).
6. Міняйло В. П., Нежива М. О. Аудит трансфертного ціноутворення в умовах євроінтеграції та глобалізації. *Бізнес Інформ*. 2019. №2. С. 283-288. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-283-288>.
7. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 29 січ. 2024 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 26.02.2024).
8. Приватне акціонерне товариство «КПМГ Аудит». *KPMG*. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/about/overview/kpmg-audit.html> (дата звернення: 26.02.2024).
9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 12.05.2022 р. № 2260-IX. *Верховна Рада України : офіційний*

- вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text> (дата звернення: 26.02.2024).
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо скасування мораторію на проведення податкових перевірок : Закон України від 09.11.2023 р. № 3453-IX. *Верховна Рада України : офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3453-20#Text> (дата звернення: 26.02.2024).
 11. Результати роботи ДПС щодо податкового контролю за трансфертним ціноутворенням (лютий 2024 року). *Державна податкова служба України : вебсайт*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertnetsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatкування/transfertnetsinoutvorennya/prezentatsiyi-materiali/756662.html> (дата звернення: 26.02.2024).
 12. Річна фінансова звітність компанії «Делойт» в Україні. *«Делойт» в Україні*. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/financial-statements.html> (дата звернення: 26.02.2024).
 13. Татенко Н. Ю., Назарова К. О. Місія та етимологія аудиту оподаткування великих підприємств. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 9. doi: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-09-05>.
 14. Тімонов А. Закон № 2260: що потрібно знати про відновлення податкового обов'язку та перевірок *Останні новини бізнесу України*. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211663_zakon--2260-shcho-potrбно-znati-pro-vdnovlennya-podatkovogo-obovyazku-ta-perevrok (дата звернення: 26.02.2024).

15. Фесенко В. В., Мигаль Ю. І. Міжнародний досвід аудиту і контролю трансфертного ціноутворення. *Проблеми економіки*. 2019. № 4. С. 216–222. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-4-216-222>.
16. ВІ – Показники зовнішньої торгівлі України. *Державна Митна служба України : вебсайт*. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/import-export> (дата звернення: 03.02.2024).

References

1. Ahrosektor v TOPi perevirok podatktivsiamy na 2023 rik [Agricultural sector in the TOP of tax audits for 2023]. *Latifundist.com*. Retrieved from <https://latifundist.com/novosti/60547-agrosekt-v-topi-perevirok-podatktivsyami-na-2023-rik> [in Ukrainian].
2. Galun E. Orhanizatsiia ta sutnist audytu opodatkuvannia pidpriemstv [Organization and essence of the audit of enterprise taxation]. *Current issues of science and integrated technologies: The 1st International scientific and practical conference*. 2023. P. 104-107. doi: <https://doi.org/10.46299/ISG.2023.1.1> [in Ukrainian]
3. Zakon pro skasuvannia moratorii na podatkovi perevirky nabrav chynnosti [The law on lifting the moratorium on tax audits has entered into force]. *cv.tax.gov.ua*. Retrieved from <https://cv.tax.gov.ua/media-ark/publicni-zahodi/738775.html> [in Ukrainian].
4. Zvitnist EY v Ukraini [EY reporting in Ukraine]. *EY Deutschland – Home Building a better working world*. Retrieved from https://www.ey.com/uk_ua/ey-ukraine-s-reporting [in Ukrainian].
5. Zvit pro prozorist ta finansova zvitnist [Transparency and Financial Report]. *PwC*. Retrieved from

- <https://www.pwc.com/ua/uk/services/assurance/transparency-report.html> [in Ukrainian].
6. Miniailo, V., and Nezhyva, M. Audyt transfertnoho tsinoutvorennia v umovakh yevrointehratsii ta hlobalizatsii [Audit of transfer pricing in the context of European integration and globalization]. *Business Inform.* 2019. № 2. P. 283-288. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-283-288> [in Ukrainian].
 7. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI: stanom na 29. 01. 2024 r. [Tax Code of Ukraine: Code of Ukraine dated 02.12.2010 № 2755-VI: as of January 29]. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
 8. Private Joint Stock Company "KPMG Audit". *KPMG*. Retrieved from <https://kpmg.com/ua/uk/home/about/overview/kpmg-audit.html> [in Ukrainian].
 9. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo osoblyvostei podatkovoho administruvannia podatkiv, zboriv ta yedynoho vnesku pid chas dii voiennoho, nadzvychainoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12.05.2022 r. № 2260-IX [On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Laws of Ukraine on the Peculiarities of Tax Administration of Taxes, Fees and Single Contribution during the Martial Law, State of Emergency: Law of Ukraine dated 12.05.2022 No. 2260-IX]. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text> [in Ukrainian].
 10. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo skasuvannia moratoriiu na provedennia podatkovykh perevirok: Zakon Ukrainy vid 09.11.2023 r. № 3453-IX [On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Laws of Ukraine on the Abolition of the

- Moratorium on Tax Audits: Law of Ukraine of 09.11.2023 No. 3453-IX]. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiyni vebportal*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3453-20#Text> [in Ukrainian].
11. Results of the State Tax Service's work on tax control over transfer pricing (February 2024). *tax.gov.ua*. Retrieved from <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennia-ta-mijnarodne-opodatkovannia/transfertne-tsinoutvorennia/prezentatsiyni-materiali/756662.html> [in Ukrainian].
 12. Annual financial statements of Deloitte in Ukraine. *Deloitte in Ukraine*. Retrieved from <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/financial-statements.html> [in Ukrainian].
 13. Tatenko N.Y., Nazarova K.O. Misiia ta etymolohiia audytu opodatkovannia velykykh pidpriemstv [Mission and etymology of the audit of taxation of large enterprises]. *Problems of modern transformations. Series: Economics and Management*. 2023. № 9. Retrieved from <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-9-09-05> [in Ukrainian].
 14. Timonov Andriy. Law No. 2260: what you need to know about the resumption of tax liability and inspections. *Latest Business News of Ukraine*. Retrieved from https://biz.ligazakon.net/analitics/211663_zakon--2260-shcho-potrnbno-znati-pro-vdnovlennia-podatkovogo-obovyazku-ta-perevrok [in Ukrainian].
 15. Fesenko V.V., Migal Y.I. Mizhnarodnyi dosvid audytu i kontroliu transfertnoho tsinoutvorennia [International experience of audit and control of transfer pricing]. *Problems of economy*. 2019. № 4. P. 216-222. Retrieved from https://www.problecon.com/article/?year=2019&abstract=2019_4_0_216_222 [in Ukrainian]
 16. BI – Indicators of foreign trade of Ukraine. *State Customs Service of Ukraine*. Retrieved from <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/import-export> [in Ukrainian].